

ЕДУКАЦІЙНИЙ ДАЙДЖЕСТ

ГУМАНІТАРНЕ РЕАГУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА

Періодичний адвокаційний документ, спрямований на підвищення обізнаності про ключові процеси та механізми у сфері адвокації, гуманітарного реагування і ширшої гуманітарної діяльності

Український Червоний Хрест: служіння в найтяжчі моменти історії

Український Червоний Хрест протягом більш ніж століття залишається на передовій у реагуванні на суспільні виклики: Голодомори, світові війни, туберкульоз, COVID-19 і повномасштабне вторгнення росії в Україну у 2022 році.

У силу історичних обставин Український Червоний Хрест має вагомий досвід реагування на надзвичайні ситуації, взаємодії з державою, що дозволило вдосконалити механізми реагування. Нещодавні історичні події в Україні — значне джерело знань для інших національних товариств щодо посилення допоміжної ролі, зміцнення готовності і побудову діалогу з владою відповідно до гуманітарних принципів. Так, Український Червоний Хрест 17-18 червня організував **дводенний міжнародний форум**, який об'єднав представників **25 національних товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця**, урядовців, рятувальників, гуманітарних партнерів і науковців. Метою заходу було **передати досвід, набутий Українським Червоним Хрестом під час війни в Україні**, а саме як скоординовано та ефективно надавати допомогу в умовах кризи.

Обмін досвідом високого рівня щодо підготовки та реагування на міжнародний збройний конфлікт. Червень 2025, Київ. Фото: Товариство Червоного Хреста України.

Магалі Мурлон, представниця офісу Червоного Хреста при Європейському Союзі. Фото: Український Червоний Хрест.

Конференція підтвердила, що ні Україна, ні ЄС не були готові до такої війни. Потрібно визнати помилки, інвестувати в підготовку суспільства до криз і навчитися бути готовими скрізь та завжди. Українцям я дякую за стійкість і вітаю з тим, що ви вже стали частиною Європи. Європейцям закликаю не втрачати цей момент — підтримувати Україну, шукати політичне вирішення та вчитися на цьому досвіді.

Європа може навчитись багато чого в України: як мобілізувати волонтерів, працювати з владою, адаптуватися до надзвичайних ситуацій. Український Червоний Хрест уже передає цей досвід, і ми дуже вдячні за це.

Даніель Валліндер, представник Шведського Червоного Хреста в Україні

Служіння милосердю у часи найтяжчих випробувань

Фото книги М.Є. Поліщука «Історія Українського Червоного Хреста: Нариси».

Діяльність Українського Червоного Хреста обумовлювалась історичними подіями, які залежно від пережитого періоду або обмежували незалежний гуманітарний розвиток організації, або, навпаки, сприяли багатoproфільності активностей. Нижче наведено уривки з книги президента Товариства Червоного Хреста України Миколи Єфремовича Поліщука «Історія Українського Червоного Хреста: Нариси», які сповна відтворюють критичні умови, у яких діяло Товариство.

ВЛАСНА ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВАРИСТВА

Із запровадженням нової економічної політики, яка передбачала певну фінансову самостійність для існуючих громадських організацій, Український Червоний Хрест **відновив власну господарську діяльність**, яка насамперед позитивно впливала на збільшення бюджету Товариства. На початку 1920-х років осередки УЧХ розгорнули виробництво засобів санітарної гігієни, різноманітного медичного устаткування та обладнання. Окремо функціонували *медичні майстерні* та підприємства з обслуговування лікарень й інших медичних закладів, зокрема *майстерні з виготовлення медичних меблів*.

Окрему статтю прибутків складали *червонохресні аптеки, невеликі фармацевтичні виробництва, гігієнічні крамниці, чайні*. Так, на балансі Одеського окружного Червоного Хреста в 1924-1925 роках перебувало *3 міські і 2 сільські аптеки*, з щомісячним прибутком у 500 крб; ортопедична майстерня-аптека, яка виготовляла ортопедичні апарати для осіб з інвалідністю за зменшеними цінами; *4 платні стоматологічні кабінети* (в містах: Маяки, Овідіополь, Петровське і Ширяємо), які обслуговували переважно сільське населення. На балансі Одеського окружного перебувала *хіміко-фармацевтична лабораторія*, яка виготовляла мило, борну кислоту, домашні аптечні набори, медичні резинові вироби. Лабораторія у 1925 році отримала 15 тис. крб чистого прибутку.

Фабрика Червоного Хреста з виготовлення протезів. Фото з книги М.Є. Поліщука «Історія Українського Червоного Хреста: Нариси».

У 1920-ті роки постійно зростав і бюджет Українського Червоного Хреста. В 1923 році він складав 1 290 тис. крб, в 1924 – 1 700 тис. крб, у 1928 році – 4 332 тис. крб. **За даними Міжнародного Червоного Хреста у 1928 році ТЧХУ за розмірами бюджету займала 5 місце у світі серед національних червонохресних товариств.** Окремою статтею **отримання додаткових надходжень до бюджету ТЧХУ** протягом 1930-х років був **показ фільмів оборонної чи червонохресної тематики.** Фільми знімалися на замовлення Виконкому Всесоюзного Червоного Хреста та Українського комітету Товариства. За домовленістю з кіномережею їх показували у кінотеатрах перед початком художніх фільмів, а також розповсюджувались в мережі пересувних кіноустановок.

БОРОТЬБА З ГОЛОДОМ

Український Червоний Хрест розпочав роботу з порятунку голодуючого населення України восени 1921 р.. При Всеукраїнському ЦВК Червоного Хреста створюється Центральна Комісія допомоги голодуючим. За завданням Наркомату партії Українське Товариство в 1922-23 рр. організовувало харчування безробітних. Це відрізнялося від звичайної допомоги голодуючим більш ситною гарячою першою стравою та подвійною порцією хліба.

Під час голоду 1921-1923 рр. Український Червоний Хрест як посередник був залучений до співпраці з Міжнародним комітетом допомоги голодуючим, що діяв під егідою Міжнародного комітету Червоного Хреста. Зусилля Українського

Червоного Хреста, як й інших громадських об'єднань, спрямовувались на підтримку переважно постраждалого населення російської федерації. Лише в січні 1922 року в Україні були створені офіційні благодійні їдальні Червоного Хреста. Проте на самому початку вони змогли забезпечити менше 1% голодуючих, оскільки практично усе продовольство вивозилось до росії. І саме на допомогу населенню уражених голодом губерній російської федерації спрямовувалася діяльність радянського Червоного Хреста.

Важливим кроком у подоланні наслідків голоду було відкриття в Одесі особливого відділення для хворих та виснажених від тривалого голодування. Це був єдиний в Україні лікувальний заклад, у якому велася розробка питань щодо хвороб, викликаних голодом.

Боротьба з голодом 1921-1923 рр. та його наслідками була безумовно найбільш масштабною гуманітарною кампанією, в якій взяли участь організації Українського Червоного Хреста.

У період Голодомору **1932-1933 рр.** до кампанії хлібозаготівель було залучено і осередки Українського Червоного Хреста. На Товариство покладалося завдання по допомозі радянським політичним органам у боротьбі за «радянський хліб». На осередки ТЧХУ покладалось надання продовольчої та медичної допомоги голодуючим, а також виділення коштів на організацію посівної кампанії в охоплених голодом селах.

Збір продуктів харчування сестрами милосердя Червоного Хреста. Фото з книги М.Є. Поліщука «Історія Українського Червоного Хреста: Нариси»

ПРОТИДІЯ ТУБЕРКУЛЬОЗУ

На початку 1920-х рр. в Україні на туберкульоз захворіло до 70% населення. Тому боротьба з цією хворобою і її профілактика стала одним із головних завдань Українського Червоного Хреста. Починається активна діяльність зі створення мережі протитуберкульозних та інших профільних санаторіїв.

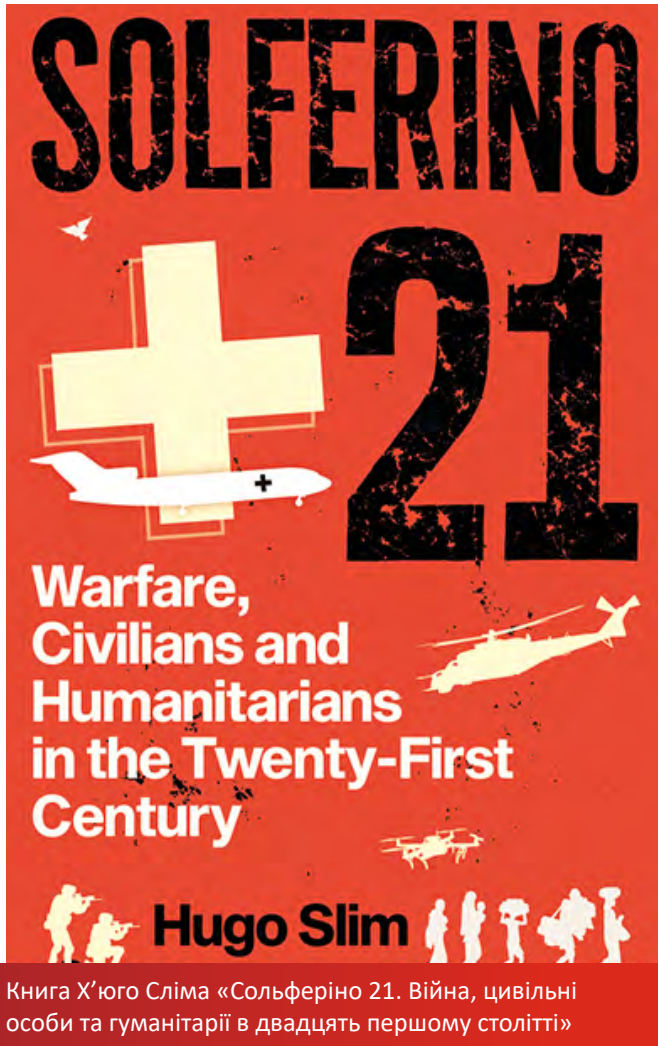
Уже влітку 1921 року ТЧХУ для надання медико-санітарної допомоги населенню Української СРР відкрило: 38 протитуберкульозних санаторіїв, розрахованих на майже 4 тисячі ліжок; 27 дитячих медично-оздоровчих закладів, розрахованих на 1 218 дітей; 20 протитуберкульозних лікарень.

У Миколаєві в листопаді 1922 р. Товариство відкрило перший в Україні туберкульозний диспансер, а вже на кінець 1923 року за кошти ТЧХУ було відкрито 19 протитуберкульозних закладів.

Під егідою Товариства в роки голоду працювало 8 червонохресних лікарень, розрахованих на 1 452 хворих, 23 амбулаторії та 5 санаторіїв. У 1923 р. в с. Захарівка на Одещині коштом Українського Червоного Хреста було відкрито **перший туберкульозний диспансер для хворих на сухоти селян.**

Майбутнє гуманітарного реагування

Х'юго Слім, радник з питань міжнародних відносин Британського Червоного Хреста, старший науковий співробітник Оксфордського університету та експерт з етики війни у своїй книзі «Сольферіно 21. Війна, цивільні особи та гуманітарії в двадцять першому столітті» подає огляд сучасних конфліктів і закликає до суттєвого перегляду гуманітарного реагування, щоб відповісти на нові виклики XXI століття.

У книзі автор також згадує про трансформацію гуманітарного реагування, майбутнє впровадження цифрових технологій у гуманітарній сфері, зокрема оцифровізацію гуманітарних даних. Розділ, що присвячений цій тематиці, наведено нижче.

Книга Х'юго Сліма «Сольферіно 21. Війна, цивільні особи та гуманітарії в двадцять першому столітті»

Цифрові технології трансформували оцінку гуманітарних потреб, комунікацію, надання допомоги та управління проектами. Наприклад, найбільшою зміною у наданні гуманітарної допомоги за останні двадцять років став прямий розподіл готівки людям, які постраждали від війни. У 2004 році лише 1% гуманітарної допомоги був наданий у грошовій формі. Волонтери, які працювали безпосередньо на місцях, розподіляли переважну частину допомоги у вигляді продуктів харчування, матеріалів для житла, одягу, ліків, насіння та інструментів. У 2019 році цей показник зріс на 18%, при цьому грошові перекази становили 5,7 мільярда доларів у цей же рік. Помітне зростання кількості грошових переказів значно прискорилось завдяки цифровим переказам. Готівка надходить швидше і є найбільш простою з точки зору логістики, якщо поблизу цивільного населення все ще існують функціонуючі ринки, де вони можуть купувати продукти харчування та інші предмети першої необхідності. Чимала частина цих готівкових коштів переводиться в цифровому форматі через гуманітарні дебетові картки та перекази на мобільні телефони. Дві гігантські міжнародні організації, УВКБ ООН та Всесвітня продовольча програма (ВПП), відповідають за 60% цих переказів. Використання готівки ВПП різко зросло з 10 мільйонів доларів у 2009 році до 2,1 мільярда доларів у 2019 році. Але постачальники диверсифікуються, і Турецький Червоний Півмісяць та Кенійський Червоний Хрест є прикладами двох національних організацій, які є світовими лідерами у наданні гуманітарної допомоги у формі готівки. Грошові перекази широко визнаються більш гідною формою допомоги, оскільки вони враховують особисту свободу дій людей. Вони можуть отримувати готівку, не стоячи в чергах годинами, і мають свободу самі виставляти пріоритети та витрати для свого домогосподарства. Дані також свідчать про те, що грошові вливання сприяють розвитку місцевої економіки людей краще, ніж допомога в натуральній формі.

Оцифровізація гуманітарних даних та допомоги є найшвидшим розвитком гуманітарної роботи сьогодні. Використання супутників, картографічних програм, великих даних та величезних волонтерських команд «цифрових гуманітарних працівників» змінюють спосіб моніторингу війни та стихійних лих, а допомога розподіляється адресно в режимі реального часу. Патрік Мейєр, піонер у цій галузі, бачить зміни як розширення можливостей постраждалих громад та великих установ:

Громади, що постраждали від стихійних лих, також дедалі більше стають «цифровими спільнотами»... Все більше людей у всьому світі звертаються до соціальних мереж для спілкування під час стихійних лих, але вони також використовують ці та інші платформи для самоорганізації у відповідь на кризу – часто швидше та ефективніше, ніж традиційні гуманітарні організації.

Мейєр наводить багато прикладів того, як інформація на цифрових платформах рятувала життя та створила важливі системи взаємодопомоги на місцевому, національному та міжнародному рівнях, обмінюючись інформацією про попередження, безпечні місця, продукти харчування та медичні послуги. Картографування за допомогою краудсорсингу зараз регулярно допомагає таким агентствам, як УВКБ ООН та Лікарі без кордонів, розуміти переміщення та поселення переміщених осіб. З точки зору криміналістики, воно використовується для виявлення осіб, причетних до воєнних злочинів та інших порушень МГП та прав людини. У всіх цих зусиллях Мейєр справедливо застерігає від «неправдивих даних», які навмисно вводять в оману, та «упередженості даних», яка схильна «виставляти в центр уваги» спільноти, видимі в цифровому середовищі, та ігнорувати ті, що не працюють в реальному часі. Обидва ризики повинні будуть контролюватися цифровими гуманітарними фахівцями, які знаходять правильний спосіб збалансувати цифрові та механічні заходи реагування у майбутніх війнах та кризах.

Карло Боссолі «Битва під Сольферіно», 1859 р. Ілюстрація:
[Solferino 21 - Oxford Institute for Ethics, Law and Armed Conflict](#)

У 2014 році ООН запустила Обмін Гуманітарними Даними (ОГД) у Гаазі. До початку 2021 року Обмін охоплював 18 962 різних набори даних, отримані з 1427 різних джерел, і 254 локації. ОГД проінформував, що його платформа мала 289 організацій, що обмінюються своїми даними, та 1,3 мільйона користувачів. ОГД наполегливо працює над тим, щоб курувати та масштабувати ці різні набори даних у цілісні «сітки даних» для конкретних проблем та місць, які можуть «перетворити дані на

відомості». Багато гуманітарних працівників сьогодні займаються повний робочий день збором, обробкою та аналізом цифрових даних про переміщення населення, потреби в охороні здоров'я та продовольстві, потреби в захисті та бідність. Вони також контролюють та вимірюють ефективність програм за допомогою цифрових даних та взаємодіють з людьми в цифровому форматі, ділячись порадами та інформацією, що рятують життя, та передаючи особисті повідомлення між розлученими сім'ями. Гуманітарні працівники використовують супутники, дрони та алгоритмічні програми всіх видів для збору даних про порушення прав людини, посуху, повені та умови життя, пов'язані з війною. Вони самі зберігають ці дані та діляться ними з іншими.

Багато установ зараз об'єднують свої локальні дані у великі дані, щоб передбачити кризи та забезпечити раннє реагування за допомогою нового методу «фінансування на основі прогнозів». Використовується аналіз даних для прогнозування голоду, повеней, пошкодження майна або переміщення та залучаються фонди допомоги для підтримки людей, які перебувають у групі ризику, до того, як станеться стихійне лихо. Цей важливий новий акцент на передбаченні та випереджувальній допомозі відіграватиме важливу роль у посиленні гуманітарної допомоги на зростання кліматичних небезпек та переміщення людей у та із зон бойових дій протягом наступних десяти років.

Використання більшого гуманітарного успіху завдяки покращеним даним також значною мірою залежатиме від «взаємосумісності» гуманітарних даних. Технічно це вимагає від гуманітарних організацій узгодження однакових стандартів даних, щоб гарантувати, що всі гуманітарні дані, що використовуються загалом, є якісними, безпечними та професійно інтерпретованими. Політично це означає готовність організацій ділитися своїми даними. Тут міжвідомча конкуренція вже вступає в гру, оскільки якісні дані є комерційною перевагою, що робить установу більш схильною до отримання державного фінансування та блискучої репутації. На жаль, ми можемо очікувати, що деякі організації стануть накопичувачами даних або ділитимуться своїми даними пізніше, після того, як вони самі використають ці дані. Правила обміну даними мають бути невід'ємною частиною регулювання даних у гуманітарному секторі.

У наступні десять років гуманітарні працівники працюватимуть так само багато в цифровому житті цивільного населення, як і в його фізичному житті. Організації, що надають допомогу, можуть очікувати експоненціального збільшення обсягу даних, які вони генерують, зберігають, поширюють та використовують. Вони також можуть очікувати, що покладатимуться на дедалі більше застосувань штучного інтелекту, які допомагатимуть їм збирати, фільтрувати та інтерпретувати гуманітарні дані, а потім надавати допомогу. Це вже створює великі проблеми безпеки та захисту даних як для установ, так і для окремих цивільних осіб, чії дані та цифрове життя вони зберігають та поширюють.

Занадто обмежений доступ до даних також стане такою ж проблемою, як і надмірний доступ. Так само, як гуманітарні організації регулярно стикаються з проблемами фізичного доступу до людей, які цього потребують, вони можуть очікувати зростання проблем доступу в цифровому просторі.

Нещодавні кризи в Тигреї та М'янмі показують, як уряди все частіше закриватимуть та маніпулюватимуть цифровим зв'язком людей під час конфліктів. Люди часто будуть змушені вийти з мережі, оскільки інтернет перетворюється на зброю різними способами. Гуманітарні організації зіткнуться з контрольно-пропускними пунктами, перешкодами, ризиками та атаками в цифровому просторі, подібними до тих, що обмежують їхній доступ у фізичному просторі. Нужденні опиняться поза межами їхньої цифрової досяжності.

ОГЛЯД: ГУМАНІТАРИЗМ 2.0 ВІД Х'ЮГО СЛІМА

Книга Х'юго Сліма занурюється в етику гуманітарної допомоги на тлі все більших кліматичних змін.

Ключовий аргумент полягає в тому, що гуманітаризм стосується не тільки людей, але й природи. Автор виступає за підвищення трьох основних концепцій гуманітарної практики – обережності, вразливості та стійкості – до більш міцної основи як ключових принципів етики.

**ВІДДІЛ ГУМАНІТАРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ
ДЕПАРТАМЕНТ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА ТА МІЖНАРОДНИХ ЗВ'ЯЗКІВ
НАЦІОНАЛЬНИЙ КОМІТЕТ
ТОВАРИСТВО ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА УКРАЇНИ
Київ, вул. Ділова 3, 03150
international@redcross.org.ua**